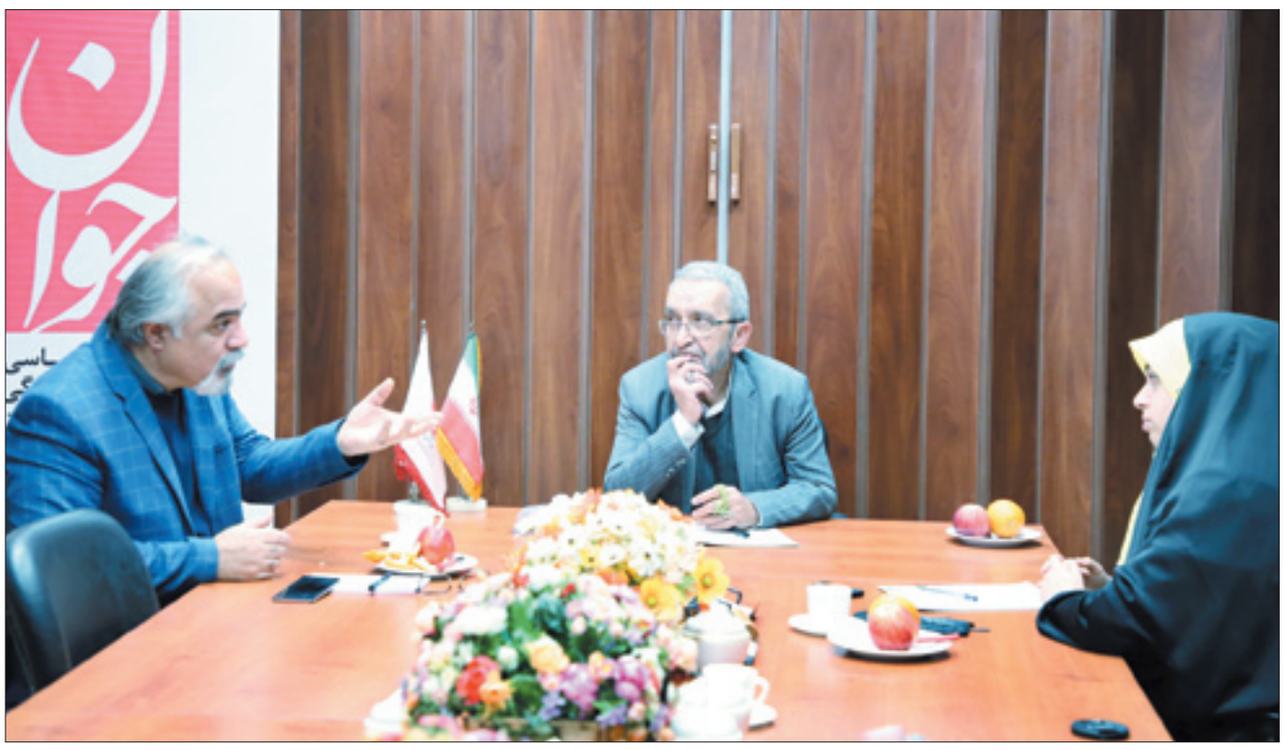

فاطمه عرفانیان | جوان

شکاف‌های اجتماعی میان مردم و رفاه‌زده‌ها ریشه ناآرامی‌های اخیر بود

سکوت فعلی مردم به معنای اقناع آنها و فراموشی مطالباتشان نیست

گفت‌وگو
زهرا چیذری

حرکت‌های اعتراضی شکل گرفته در کشور ظرف مدت زمان کوتاهی به اغتشاش کشیده شد و به شکستن شیشه بانک‌ها و اماکن عمومی و کشته و زخمی شدن تعدادی از هموطنانمان منجر شد. در این بین شبیه به جریانات سیاسی و فتنه ۸۸ از آن سوی مرزها گروهی ابتکار عمل را به دست گرفتند. اظهار شعف علنی محمد بن سلمان و ترند شدن ناآرامی‌های ایران در توئیت‌های سعودی‌ها در کنار حمایت چهره‌هایی همچون ترامپ از این اغتشاشات نشان می‌داد مطالبه مردمی و حرکت اجتماعی شکل گرفته بستر مناسبی شده تا در این میان بعضی‌ها مغرضانه از آب گل آلود ماهی بگیرند. سیر شعارهای مردمی هم از مطالبات اقتصادی به سمت شعارهای سیاسی کشیده شد. جالب اینکه زمان و مکان و در واقع برنامه تجمعات در کنار شعارهای آن از طریق برخی کانال‌های تلگرامی اطلاع‌رسانی می‌شد و در نهایت کار به جایی رسید که دولت برای در دست گرفتن کنترل اوضاع ناگزیر به فیلتر موقت تلگرام شد. همین اقدام کافی بود تا اوضاع تا حد زیادی تحت کنترل در آید و با دستگیری عاملان اغتشاش‌ها آرامش به کشور بازگشت. با این وجود ناآرامی‌های اخیر حکایت از چالش‌ها و ریشه‌هایی داشت. چالش‌هایی که زیر پوست جامعه جاری است و به این شکل و شمایل نمود پیدا کرد. حتی با پذیرش انحراف این حرکت و دخالت غرض‌ورزانه بیگانگان در تغییر ماهیت آن نمی‌توان بر ریشه‌های شکل‌گیری چنین حرکتی چشم بست؛ چراکه با باقی ماندن ریشه‌ها هر لحظه ممکن است چنین ناآرامی‌هایی زمینه بروز و ظهور بیابد و بدیهی‌ترین اتفاق در چنین بزنگاه‌هایی سربرآوردن مغرضان و بدخواهان برای سوءاستفاده و مصادره حرکت‌های مردمی برای دستیابی به مطامع خاص خودشان است. ریشه‌ها و عوامل شکل‌گیری این اعتراضات و تبدیل آن به اغتشاش در میزگردی با حضور دکتر مجید ابهری، آسیب‌شناس اجتماعی و متخصص علوم رفتاری و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی و دکتر شهرام وزیری، روانشناس و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی بررسی کرده‌ایم که در ادامه می‌آید.

موضوع میزگرد ما بررسی و ریشه‌یابی ناآرامی‌هایی است که چندی پیش شاهد آن بودیم. با توجه به فرونشستن اعتراضات آیا می‌توان اینگونه تحلیل کرد که این اعتراضات در برهه‌های دیگری به وجود می‌آید؟ با توجه به طرح این موضوع تلاش داریم این پرسش را به بحث بگذاریم که ریشه این اعتراض‌ها را باید در کجا جست‌وجو کرد؟ از سوی دیگر می‌خواهیم نگاهی داشته باشیم به نقش شبکه‌های اجتماعی فارغ از آن چیزی که در مورد ساماندهی اغتشاشات طرح و بیان می‌شود. ما در این میزگرد به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که نمایش شکاف طبقاتی در شبکه اجتماعی در ایجاد حس محرومیت و تحریک عقده‌ها و شکاف‌ها آیا تأثیری داشته است یا خیر؟ از طرفی می‌خواهیم صفحات اینستاگرامی همچون بچه پولدارها، شاخ‌ها و... را در شکل‌گیری حس محرومیت و نقش آن در اعتراضات اخیر بررسی و تحلیل کنیم.

ابهری: از نظر بررسی رفتاری و ماهوی این آشفتگی و اغتشاشات چند وقت اخیر باید بگویم این اعتراضات با فتنه ۸۸ کاملاً متفاوت بود چه در زیرساخت و چه در روبنا. فتنه ۸۸ برنامه‌ریزی شده از قبل بود و ریشه در زیرساخت‌های سیاسی داشت، اما این آشفتگی‌های اجتماعی اخیر زیرساخت‌های اقتصادی-اجتماعی داشت و ریشه‌های آن نیز به سال‌های اخیر باز می‌گردد.

همچنین در یک بررسی کلی می‌توان گفت که در حدود ۹۵ درصد از شهرهایی که اعتراضات اخیر در آنجا حادث شد ما شاهد اعتراضات و تجمعاتی به دلیل اعتراض به مؤسسات و صندوق‌های مالی بودیم. مؤسسات و صندوق‌هایی که سرمایه مردم را گرفته و برنگردانده بودند. اگر این مؤسسات مجاز بودند که باید دولت پاسخگو در این زمینه باشد و اگر هم مجوز نداشتند باید بررسی شود که اینها چگونه قارچ گونه رشد کرده و پول و سرمایه‌های مردم را بلعیده‌اند. متأسفانه باید گفت به رغم وجود این مشکل هنوز کسی در این زمینه پاسخگو نیست. این یک بخش ماجرا.

در این خصوص باید به فاحش شدن شکاف طبقاتی بین مردم نیز اشاره داشت. ما امروزه در جامعه خودمان می‌بینیم که مردم برای تأمین جهیزیه دختر خود یا برای تأمین هزینه تحصیل دانشگاه فرزندان خود اقدام به فروش کلیه خود می‌کنند و در عین حال در همین جامعه شاهد هستیم که جوانانی ۲۳، ۲۴ ساله سوار بر آخرین ماشین‌های مد روز و لوکس خود در شهر رژه نمایش ثروت گذاشته‌اند. مردم مدام می‌بینند که چطور میلیاردرها شوآف می‌کنند، می‌بینند که گوشت‌های کیلویی یک میلیون تومان و هویج کیلویی ۹۰ هزارتومان خریده می‌شود. با مقایسه این وضعیت با شرایط خود، مردم نسبت به کارکرد و عملکرد کل نظام بدبین می‌شوند.

از سوی دیگر هم باید گفت برخلاف برخی که از نقش جریان‌های سیاسی در تحریک اعتراضات سخن به میان می‌آورند معتقدم این خود مردم بودند که خودجوش اعتراض کرده و مطالباتشان را فریاد زدند و دقیقاً وقتی دریافتند مطالبات آنها از سوی بیگانگان در حال انحراف است و از آن سوءاستفاده‌های دیگری می‌شود از حرکت ایستادند، اما مطالباتشان همچنان وجود دارد. سکوت فعلی مردم به معنای اقناع آنها و فراموشی مطالباتشان نیست. معتقدم آرامش فعلی مردم به معنای گذشتن از خواست‌هایشان نیست. متأسفانه شرایط اقتصادی مناسب نیست و گرانی بیداد می‌کند و تأسف بارتر اینکه کسی در این زمینه پاسخگو نیست.

در مجموع باید بگویم که این اعتراضات در جهت واکنش به فشار گرانی‌ها، حق‌کشی‌ها، تبعیض‌ها و شکاف‌های اجتماعی است که در میانه راه وقتی تلاش‌های بیگانگان برای انحراف آن مشاهده شد و عده‌ای اموال عمومی را به آتش کشیده و آسیب‌هایی به بیت‌المال وارد کردند، متوقف شد.

به نظرم باید در این زمینه مسئولان پاسخگو باشند، اما کسی در این زمینه مسئولیت نمی‌پذیرد و همین عدم پاسخگویی و شفافیت موجب می‌شود که برخی از مردم سراغ رسانه‌های بیگانه و شبکه‌های اجتماعی رفته و این شبکه‌ها نیز به مردم جهت‌دهی خاص دهند.

آقای دکتر وزیری، آقای ابهری دیدگاه‌های خودشان را به لحاظ جامعه شناختی از اعتراضات اخیر مطرح کردند، دیدگاه شما در این زمینه چیست؟

به نظرم باید میان کسانی که با اشاره به اعتراضات عوامفریبی می‌کنند با کسانی که نگاه غیرجانبدارانه و معقول به این اعتراضات دارند، تفاوت قائل شد. از طرف دیگر باید بگویم نهایت بی‌خردی است اگر باور نداشته باشیم که هر کشوری به تحولات خاص کشورهای دیگر چه دوست و چه دشمن توجهی نداشته و بر اساس آن سرمایه‌گذاری نمی‌کند. طبیعی است وقتی در امریکا اعتراضاتی می‌شود، صداوسیمای ما این اعتراضات را برجسته می‌کند همین اتفاق نیز به صورت طبیعی در مواجهه امریکا با اتفاقات کشور ما دنبال می‌شود.

در ادامه باید بگویم در خصوص این اعتراضات، مسئله ایجاد نظام طبقاتی و ناتوانی دولت نیست. بعضی از منتقدان یادشان رفته که در زمان دولت احمدی‌نژاد ارز قیمتش به سه برابر افزایش یافت خب، چرا در آن برهه مردم اعتراض نکردند؟ باید بپذیریم تا زمانی که زمینه وجود داشته باشد، شعارهای تندی هم مطرح خواهد شد. همچنین باید بگویم که گروه اشراف اصلاً در دایره من و شما نیست. همه اینها جزو گروه‌های رانتخوار هستند. شما یک استاد دانشگاه نام ببرید که لامبورگینی داشته باشد، اما من می‌توانم چهار آقازاده نام ببرم که این خودرو را سوار می‌شوند.

به نظرم مردم از دوگانگی‌ها گلایه دارند از شکاف‌ها میان شعارها و عمل. از این گلایه دارند که به وضوح می‌بینند که عده‌ای از ساده‌زیستی می‌گویند اما خودشان بوقلمون خور هستند. قبلاً این شکاف شعارها و عمل‌ها دیده نمی‌شد، اما الان در کسری از ثانیه این موارد در شبکه‌های اجتماعی نشر و بازتاب می‌یابد. نمی‌شود جلوی جریان فهمیدگی مردم را گرفت.

به نظرم باید نگاهی معقولانه به اتفاقات اخیر داشته باشیم. ما آمده‌ایم یک گروه را مجزا و آنها را از همه مواهب بهره‌مند کرده‌ایم. مردم هم این مواهب و مزایا را حق این گروه نمی‌دانند. در مجموع باید بگویم که نارضایتی وجود دارد و خواهد داشت. مردم باید بتوانند نارضایتی‌های خود را اعلام کنند. دیگر اینطور نیست که به مردم بگوییم شما متوجه نیستید و فهمی در مسائل ندارید، دوره اینگونه فکرها و بیان‌ها گذشته است. همچنین باید توجه و تأکید داشته باشیم که این فرهنگ باید به‌وجود بیاید که مسئول به معنای ارباب نیست. مسئول به معنای رئیس نیست. مسئول باید پاسخگو بوده و خادم مردم باشد. از طرف دیگر باید بگویم بخشی از کسانی که در حاکمیت نقش دارند به دلیل قرار گرفتن در مسیر مسئولیت‌ها به نوعی از رانت‌هایی برخوردار شده‌اند که اینها قابل پنهان کردن نیست. پس بیاییم شعارهایمان را با عمل‌هایمان یکی کنیم.

به نظرم به جای اینکه مردم را در مسیر افکار خودمان قرار دهیم بیاییم صادق باشیم و خودمان را در مسیر درست قرار دهیم.

آقای ابهری، چقدر انتقادات آقای دکتر وزیری را قبول دارید؟

آقای وزیری عرض بنده را نقض نکردند بلکه به شکل دیگری بیان فرمودند. به نظرم نارضایتی همیشه بوده و خواهد بود و دشمنان هم از این فرصت‌ها استفاده کرده و تلاش می‌کنند که بهره‌گیری کنند. ما در قبال مردم باید پاسخگو باشیم، اما در شرایط کنونی کسی پاسخگو نیست. بنده عضو جریان سیاسی‌ای نیستم اما این را می‌فهمم که مردم توقع دارند که دولت خودش را از مردم دانسته و پاسخگو باشد و در لحظات دشوار و سخت در کنار آنها باشد و کمک کند. اینکه بیاییم بگوییم ماهانه مبلغی را به افراد مستضعف کمک کنیم این کمک نیست، این خدشه‌دار کردن عزت نفس افراد است. مردم امروز در فضای مجازی واقعیت زندگی خود را با زندگی برخی از افراد در صفحات فضای مجازی تحت عنوان بچه پولدارها، شاخ‌ها، لوکس‌ها و... مقایسه می‌کنند و فرزندان آنها یا به پدران خود بابت ناتوانی‌شان معترض می‌شوند یا شیوه نبوغ! این افراد را جویا می‌شوند.

ما نمی‌توانیم بگوییم که همه مسئولان بد هستند بلکه ما با آنهایی که از رانت و ویژگی و مواهب مسئولیت خود سوءاستفاده می‌کنند، صحبت داریم. ما مسئولانی داریم که نه اهل رانت بوده و نه فرزندی خارج از کشور دارند، اما برخی از مسئولان اینگونه نیستند. این مسئول ابتدا باید خودش را درست کند و بعد خانواده‌اش را و بعد بیاید ادعای اصلاح جامعه را داشته باشد. به نظرم مشکل آنجاست که حرف‌هایی می‌زنیم و خودمان به آن عمل نمی‌کنیم. مسئولان باید در اتاق شیشه‌ای باشند. اینگونه نباشد که یک نفر را برای دزدیدن چند گوسفند دستش را قطع کنند و آن وقت مردم ببینند کسی که رانتخواری و اختلاس کرده آزادانه مشغول قدم زدن باشد. مردم اینها را می‌بینند و در قیاس دچار یأس و سرخوردگی می‌شوند.

مردم واقعاً مشکلات زیادی دارند. تفاوت‌ها و تبعیض‌ها را می‌بینند، مسئولان باید این مشکلات را کاهش داده و در جدی‌ترین اقدام به ویژه‌خواری‌ها پرداخته و زمینه ریشه کنی آنها را تا حد ممکن کاهش دهند.

چقدر معتقد هستید که نمایش ثروت و بروز شکاف‌ها در به‌وجود آمدن این فضای اعتراضات مؤثر بوده است؟

وزیری: بهتر است تأکید کنیم که مردم الزاماً با ثروتمندان مخالف نیستند. مردم با ثروتی که از راه نامشروع به دست آمده است، مخالفند. مردم توجه دارند که خود سرمایه بالذات مذموم نیست.

ابهری: بله، این مسئله‌ای که اشاره داشتید، درست است. مردم با سرمایه‌ای که با یک امضا و یک رانت و به دلیل وجود مواهب یک برادر به‌وجود آمده است، مخالفند.

وزیری: ببینید، مردم برخی سرمایه‌ها را به تلاش، سختکوشی، برنامه‌ریزی و هدفمندی افراد نسبت می‌دهند و مشکلی با آن ندارند، اما برخی از این نمایش ثروت را به رانتخواری و سوءاستفاده از موقعیت‌ها و مسئولیت‌ها نسبت می‌دهند. مردم میان اینها تفاوت و تمایز قائل هستند.

ابهری: آقای وزیری، لازم است در خصوص نکته شما، نکته‌ای را اضافه کنم و آن اینکه این نوکیسه‌ها و تازه به دوران رسیده‌ها هستند که به شوآف و نمایش می‌پردازند. اتفاقا آنهایی که اصیل بوده و هستند هیچ وقت وارد این فضای نمایش نمی‌شوند. کسانی که نو کیسه هستند به سمت نمایش می‌روند وگرنه کسانی که با زحمت و سختکوشی اندوخته‌ای کسب کردند به این رفتارها روی نمی‌آورند.

وزیری: بله. دقیقاً. به نظرم این نوکیسه‌ها و تازه به دوران رسیده‌ها هم حتی خرج کردن پولشان را هم بلد نیستند.

ابهری: معتقدم، مردم از این شوآف‌ها ناراحتند. شما اگر به این آدم‌های تازه به دوران رسیده نگاه کنید، می‌بینید که این افراد و فرزندانشان در چارچوب نمایش فعالیت می‌کنند و اینها با نمایش‌ها و با عقده‌گشایی‌هایشان به شدت روی اعصاب مردم می‌دوند و این مسئله مردم را آزرده می‌کند.

ما ابتدای انقلاب شاید بیش از الان با مشکلات اقتصادی مواجه بودیم، اما چه شده است که هم اکنون همان مردم اینک معترض می‌شوند. به نظر شما آیا این مسئله ناشی از بروز و ظهور عینی شکاف‌ها نیست؟

ابهری: شما اگر الان نگاهی به برخی از صفحات شبکه‌های مجازی بیندازید می‌بینید که برخی افراد حیوانات خانگی خود را به نمایش می‌گذارند و قیمت مثلاً ۲۰ میلیونی برای گربه خود گذاشته و به آن هم تفاخر می‌کنند. به نظرم اینگونه نمایش‌ها در جامعه‌ای که محتاج به نان شب است، موجب اذیت شدن مردم می‌شود. ما به جد خواستار آن هستیم که به عدالت اجتماعی توجه شود، حالا نمی‌خواهیم همان عدالت علوی عقیل و علی پیاده شود، اما باید به حد نسبی و به حدی که برازنده قانون اساسی است این مسئله را دنبال کنیم. حالا در این زمینه نباید به دنبال متهم کردن این دولت و آن دولت باشیم. ما باید سیستم را درست کنیم. سیستم ما رانت‌پرور است. سیستم ما امضای طلایی پرور است.

ما ۳۸ سال پس از انقلاب به جای تحکیم شعار انقلاب نوعی فاصله‌گیری از آن را شاهد هستیم، چرا؟

وزیری: دلیلش به نظرم همان میداندار شدن ارباب‌هاست. کسانی ممکن است ارباب هم نباشند اما به خودشان به دلیل اینکه پست دارند اجازه می‌دهند که رئیس مردم باشند، اما مردم می‌گویند ما می‌بینیم و می‌فهمیم. به نظرم باید در حرکتی فرهنگی از خودمان و اطرافیانمان شروع کنیم وگرنه ممکن است در صورت ادامه این وضعیت دوباره شاهد اعتراضات باشیم. شما اگر دقت کنید در هر کشوری اعتراضات رخ می‌دهد. در آنجا سعی می‌کنند که اوضاع و احوال را بهسازی کنند و ببینند که کجاها آسیب وجود داشته و در جهت کاهش آسیب‌ها گام برداشته و آن را درمان کنند. در شرایط کنونی متأسفانه چارچوبی وجود ندارد که بر اساس آن اقدام شود.

آقای دکتر وزیری! بخشی از اعتراضات مردم به هر حال بر اساس مطالبات بود و در این شکی نیست، اما بخشی از این مسئله که بانک‌ها را آتش می‌زنند و تخریب اموال عمومی می‌کنند آشوب است، این مسئله را قبول دارید؟

وزیری: گاهی من بدون اینکه بدانم، در مسیری هدایت شده حرکت می‌کنم. اینکه کسی شیشه‌ای را شکسته ممکن است توسط بیگانه تحریک شده باشد، اما عامل آن سیستم بیگانه نیست. این را هم اضافه کنم که به نظرمن مدیریت این اعتراضات، مدیریت خوبی بود. مدیریتی با کمترین برخورد، با کمترین تعارض و کمترین صف آرایی در مقابل مردم. باید آفرین گفت. به نظرم اینها از کاردانی سیستم نشئت می‌گیرد. معتقدم این کاردانی باید در سایر حوزه‌ها نیز وجود داشته باشد. نباید همه چیز را سیاسی کنیم و به دولت نسبت دهیم. باید آسیب شناسی کنیم و با رفتاری عقلایی مانع از تکرار حواث شویم؛ چراکه کاهش آسیب‌ها منجر به تضمین بقای ما می‌شود.

آقای دکتر ابهری! اگر موافق باشید به بررسی اعتراضات و فضای مجازی و سوءاستفاده از این موضوع در شبکه‌ها بپردازیم.

ابهری: بله، ببینید اصولاً ما، یعنی مسئولان و ملت غافلگیر می‌شویم. اتفاقاتی که می‌افتد ما را غافلگیر می‌کند. ما در خصوص فضای مجازی هم غافلگیر شده‌ایم. چندین سال پیش نسبت به فضای مجازی هشدارهایی داده بودیم اما در آن مقطع برخی می‌گفتند حالا بگذارید بیاید ببینیم چطور می‌شود و نتیجه می‌شود غافلگیری. می‌شود اینکه حدود ۴۰ میلیون نفر عضو تلگرام می‌شوند. در حال حاضر میزان ارسال پیام در این پیام‌رسان در اختیار ایرانی‌هاست و بیش از یک میلیارد پیام از سوی ایرانی‌ها در تلگرام ارسال شده است.

ما متأسفانه به جای اینکه در خصوص استفاده و بهره‌مندی از فضای مجازی آموزش دهیم به دنبال فیلترینگ می‌رویم. راه‌حل این مسئله فیلتر نیست. راه درست آن آموزش است و ایجاد شبکه رقیب برای تلگرام. همه برای مسائل خاص سراغ تلگرام نمی‌روند، مردم برای ارتباطات و سرگرمی به این پیام‌رسان رجوع می‌کنند. وقتی زندگی ما جمعی انفرادی می‌شود، مشکلات پدید می‌آید.

به نظرم فرزندان ما خیلی منطقی هستند اگر با آنها با منطق و استدلال در خصوص این شبکه‌ها صحبت کنیم، می‌پذیرند، اما اگر با زور باشد، نتیجه معکوسی خواهد داشت. تا وقتی بخواهیم سلبی برخورد کنیم، مسئله معکوس می‌شود. ما در آموزه‌های دینی هم داریم که انسان حریص است و آن را از هر چه منعش کنید نسبت به آن حریص‌تر می‌شود. نمی‌شود ما جوانان را از چیزی منع کنیم و در عوضش چیزی به آنها ندهیم.

به نظرم ما بعد از انقلاب چند کار فرهنگی خوب داشتیم و باید در همین چارچوب و همین مدل‌های موفق هم برای جوانانمان برنامه‌ریزی کنیم. این کارهای خوب عبارتند از: نذر فرهنگی، اردوی راهیان نور، اعتکاف و راهپیمایی اربعین.

ما اگر برای جوانمان برنامه‌ریزی نکنیم، دیگران برای آن برنامه‌ریزی می‌کنند و توجه آن را به سمت فضای خاص در شبکه‌های اجتماعی سوق می‌دهند.

وزیری: اگر بدانیم مردم نه تنها کمتر از ما نمی‌فهمند شاید بیشتر هم بفهمند آن وقت وضعیت بهتر می‌شود و می‌توانیم با احتیاط وارد برخی از فرآیندها شویم. مسئولان باید هوشیار باشند وقتی که چیزی به مردم می‌گویند و مردم سکوت می‌کنند دلیل بر این است که مردم متوجه نیستند، مردم حرمت نگه می‌دارند که حرفی نمی‌زنند. مردم برای اینکه شرایط دشمن شادکن نشود، صحبتی نمی‌کنند.

در واقع شما معتقدید این ماجرای اعتراضات و سکوت‌ها می‌تواند حامل این هشدار باشد که این اعتراضات تکرارشدنی است؟

وزیری: بله، این هشدار قابل طرح است.

ابهری: ما در ماجرای آشفتگی‌های اجتماعی می‌توانیم به ضعف برنامه‌ریزی‌های فرهنگی‌مان اشاره کنیم. متأسفانه در ۳۰ سال گذشته ما بیشتر کنترل داشته‌ایم تا پیشگیری. ۲۲ سازمان و نهاد مسئول در زمینه مسائل فرهنگی و اجتماعی داریم اما نتیجه کار آنها متأسفانه شده است آمار معتادان.

در حال حاضر تمام آسیب‌هایی که در کشور ذکر می‌شود در سایر کشورها بیشتر است، اما ما نباید غفلت کنیم. ما عقیده داریم که باورهای اجرایی و سیاست‌های ما بر اساس ارزش‌های دینی است. ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی باعث شده است ما از فرزندانمان غفلت کنیم. باید بگوییم که مسئله گسست نسل‌ها یکی از تهدیدهای بزرگ و دغدغه اصلی ماست. الان ما می‌بینیم که فرزندانمان علاقه‌ای به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی والدینشان ندارند و در باورهای آنان شریک نمی‌شوند. ما برای حل این مشکلات باید بر اساس واقعیت‌های جامعه در خانواده و آموزش و پرورش برنامه‌ریزی کنیم.

کتاب‌های درسی ما برای ۷۰، ۸۰ سال پیش است و در شرایط کنونی برخی از محتواهای آن به درد نسل امروز نمی‌خورد.

ما در حوزه آسیب‌های اجتماعی متأسفانه کم‌کاری کرده و پیشگیری نکرده‌ایم. خانواده‌ها به دلیل مشکلات اقتصادی و فرصت کم بابت تأمین نیازها، از فرزندان خود غفلت کرده‌اند که موجب شکل‌گیری آسیب‌های اجتماعی همچون دختران فراری، اعتیاد و خودکشی شده است.

از سوی دیگر بر این باورم که شبکه‌های اجتماعی باید به عنوان یک اهرم در اختیار نهادهای فرهنگی قرار گیرند. یعنی اینها باید از این شبکه‌ها برای تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها بهره‌گیری کنند. شبکه‌های اجتماعی یک ابزار برای ارتباط‌گیری و بسیج‌کنندگی هستند.

ما متأسفانه در توزیع آموزش و پرورش هم دچار تبعیض هستیم. ما مدارسی داریم با امکانات خاص از آن طرف هم کلاس‌هایی داریم که در کپرها تشکیل می‌شود با حضور ۷۰، ۸۰ نفر از دانش‌آموزان. این تبعیض‌ها باعث می‌شود که جوانان به دلیل نبودن فضای آموزش و سرگرمی به گوشی‌ها پناه ببرند و در معرض محتواهایی در زمینه باورهای کاذب، مسائل جنسی و... قرار بگیرند.

به نظرم یکی از دلایل دیگر نارضایتی مردم در این اعتراضات آوردن کشمکش‌های سیاسی به سطح مردم بود. مردم وقتی می‌بینند که چطور مسئولان علیه هم حرف می‌زنند دچار یأس و ناامیدی می‌شوند. این تزریق یأس و ناامیدی به بدنه مردم و عدم پاسخگویی مسئولان و نبودن فرهنگ عذرخواهی باعث به‌وجود آمدن برخی مشکلات می‌شود.

شما به بحث صفحاتی در شبکه‌های مجازی اشاره داشتید و به موضوع شوآف‌ها. همچنین بحث شکاف‌های آموزشی را مطرح کردید، به نظر شما این شکاف‌های آموزشی خود باعث تقویت شکاف‌های طبقاتی نمی‌شود؟

ابهری: شاید این صفحات شبکه‌های مجازی برای این راه‌اندازی شد که ایده‌ای بود برای تشویق جوانان جهت تولید محتوا و ایده که پس از خلق آن، محتوا و ایده را در فضای مجازی به اشتراک بگذارند. متأسفانه بسیاری عقده دیده شدن دارند و در همین چارچوب اقدام به گرفتن سلفی‌های خطرناکی می‌کنند که حتی به قیمت از دست رفتن جان می‌شود. به نظرم خیلی از بچه‌ها که علاقه به دیده شدن دارند می‌آیند در این صفحات فعال می‌شوند. مثل صفحاتی همچون بچه پولدارها، لوکس‌ها، شاخ‌ها و...

نکته دیگر اینکه برخی از این افراد نیز از این صفحات برای درآمدزایی استفاده کرده و برای حضور افراد نرخ تعیین می‌کنند. به نظرم اینها به خاطر ضعف در مدیریت فرهنگ شادی و نشاط است. هیچ دینی به اندازه اسلام بهانه برای شادی ندارد و ما می‌توانیم از آموزه‌های دینی برای مدیریت شبکه‌های اجتماعی استفاده کنیم.

از طرف دیگر باید بگویم که برخی برای مطرح کردن خودشان دست به هر کاری می‌زنند و این بر می‌گردد به ضعف آموزش و برنامه‌ریزی‌ها. به نظرم آموزش دادن، بیان خطرات و ایجاد شبکه‌های بومی تنها راه مقابله در این زمینه است.

یعنی شما بر ضرورت طراحی شبکه‌های بومی و سرمایه‌گذاری روی آنها تأکید دارید؟ اما باید در این زمینه هم اشاره کرد که این شبکه‌های بومی یا درست تبلیغ نمی‌شوند یا اینکه اقبالی به آنها وجود ندارد، نظر شما در این زمینه چیست؟

ابهری: ما اگر پیام‌رسانی دقیقاً با همان امکانات تلگرام هم درست کنیم برخی اعتمادی برای حضور در آن ندارند. ما باید اعتمادسازی به صورت غیرمستقیم کنیم. برخی می‌گویند ما داخل این شبکه‌های اجتماعی داخلی نمی‌آییم؛ چراکه ممکن است اطلاعات را رصد و چک کنند. این قبیل صحبت‌ها به دلیل بی‌اعتمادی نسبت به سیستم به‌وجود آمده است. به نظرم این صحبت‌ها به دلیل عدم ورود رسانه‌ها برای آگاه‌سازی و کم‌کاری نهادهای فرهنگی است. ما باید به طور غیرمستقیم ابزاری ارائه کنیم که جوان‌هایمان به آن اعتماد داشته باشند و از آن استفاده کنند. در این زمینه هم نباید عجله کرد. باید اعتمادسازی کرد و این اعتمادسازی و کار فرهنگی هم بطئی و آرام باید باشد.

به نظر شما می‌توانیم بگوییم که تلگرام در اعتراضات اخیر نقش خیلی مؤثری داشته است؟

ابهری: در غیبت واقعیت‌هاست که شایعه متولد می‌شود. وقتی رسانه‌ها اخبار را با تأخیر مخابره می‌کنند یا همه آن را منتشر نمی‌کنند طبیعی است که افراد به شبکه‌های مجازی رجوع می‌کنند. الان سرعت عمل و برقراری ارتباط رایگان از مزایای این شبکه‌های اجتماعی است. ما در همین اغتشاشات اخیر شاهد القای شبهه، کشته‌سازی دروغین، خبرپراکنی‌ها و خبرسازی در همین شبکه‌های اجتماعی بودیم که قابل کتمان نیست.

تیپ افرادی که در اغتشاشات اخیر دستگیر شده بودند، نهایتاً جوان‌هایی بودند ۱۵ نهایتاً ۲۵ ساله. اینها بچه‌هایی بودند که در شبکه‌های مجازی حضور داشتند. شبکه‌های مجازی در این ماجرا نقش پررنگی داشتند که در آینده هم ادامه خواهد داشت. ما باید توجه قابل ملاحظه‌ای برای حضور در فضای مجازی بر اساس مخاطب شناسی و ذائقه شناسی داشته باشیم.

در نهایت باید بگویم در اعتراضات واقعیت‌های داخلی‌ای وجود داشت، اما انحراف آن از خارج از کشور صورت گرفت.

ما در خصوص فضای مجازی هم غافلگیر شده‌ایم. چندین سال پیش نسبت به فضای مجازی هشدارهایی داده بودیم اما در آن مقطع برخی می‌گفتند حالا بگذارید بیاید ببینیم چطور می‌شود و نتیجه می‌شود غافلگیری. می‌شود اینکه حدود ۴۰ میلیون نفر عضو تلگرام می‌شوند

مردم برخی سرمایه‌ها را به تلاش، سختکوشی، برنامه‌ریزی و هدفمندی افراد نسبت می‌دهند و مشکلی با آن ندارند، اما برخی از این نمایش ثروت را به رانتخواری و سوءاستفاده از موقعیت‌ها و مسئولیت‌ها نسبت می‌دهند. مردم میان اینها تفاوت و تمایز قائل هستند